

THEMA ANALYSE SOCIALE INDICATOREN 2022

HET KWETSBARE KIND

DOOR | JEROEN HOREMANS, BEA CANTILLON, IVE MARX, HANNE BAATS EN
WOUTER NEELEN*

Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck – Universiteit Antwerpen

18 juni 2023

1. INLEIDING

Uit het jaarrapport van het Comité voor sociale bescherming blijkt dat kinderarmoede een van de belangrijke sociale uitdagingen is voor België, zeker indien kinderen opgroeien in een gezin met een zwakkere sociaaleconomische achtergrond (SPC, 2022). Gegeven de zwakke positie van België wat betreft kinderarmoede hoeft het niet te verbazen dat de voorbije decennia de aandacht voor kinderarmoede sterk is toegenomen op alle beleidsniveaus. Toch is de toegenomen focus op kinderarmoede geen puur Belgisch fenomeen. Dit kadert binnen de internationale trend om armoede te bekijken als een probleem dat preventief moet worden aangepakt. Door aandacht te hebben voor de jongste levensjaren kan generatiearmoede worden doorbroken. De aanbeveling van de Europese Commissie (EC) (2013) van tien jaar geleden spreekt bijvoorbeeld over: “*Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken*”. Vanuit de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en vanuit de rechten van het kind, wordt in dit kader ook vaak verwezen naar “*kwetsbaarheid bij kinderen*”.

Opgroeien in een gezin met een beperkt inkomen is een belangrijk deel van het verhaal om kwetsbaarheid te begrijpen bij kinderen, maar kwetsbaarheid gaat over meer dan opgroeien in een gezin met een monetair armoederisico (OECD, 2019). Ten eerste gaat kwetsbaarheid over de levensstandaard waarin kinderen opgroeien, waarbij deprivatie effectief ervaren wordt door kinderen zelf en waardoor het risico bestaat op negatieve effecten op de ontwikkeling van het kind (Guio et al., 2018). Ten tweede gaat kwetsbaarheid over een situatie waarbij een plotse verandering een negatieve impact kan hebben (Gallopín, 2006). Met andere woorden, kwetsbaarheid gaat dan over het risico om effectief in armoede te belanden bij een plotse inkomensschok. Deze schokken hebben een belangrijke impact op het inkomen en de koopkracht van ouders en dus op de levensstandaard waarin kinderen opgroeien. Bij kwetsbaarheid wordt dus de nadruk gelegd op het risico dat mensen ervaren. Dit vraagt bovendien om een andere beleidsvisie. Geen *ex-post* remediëring van een problematische situatie, maar een *ex-ante* ingrijpen om risico's te beperken (Naudé et al., 2009).

Kwetsbaarheid bij kinderen betekent dus opgroeien in een gezin met een risico op armoede, maar ook leven in een gezin dat zich niet heel ver boven de armoededrempel bevindt en aldus ook verhoogd kwetsbaar is voor tegenslagen en schokken. Dat kunnen dan individuele schokken zijn als jobverlies maar ook collectieve schokken zoals een pandemie of een energieprijsschok. Deze hebben niet enkel een impact op het inkomen van het gezin, maar kunnen ook in belangrijke mate de levensstandaard van gezinnen (en dus kinderen) bepalen.

In deze paper analyseren we de kwetsbaarheid van kinderen op basis van verschillende indicatoren. De focus ligt niet alleen op kinderen in inkomensarmoede, maar ook kinderen in middenklassegezinnen die zich niet ver boven de armoedegrens bevinden, de equivalente inkomensband van 60 tot 80 procent van de mediaan. Eerdere analyses suggereren dat het profiel van zulke financieel bestaansonzekere gezinnen anders is dan dat van gezinnen in financiële armoede (Horemans et al., 2020). Om na te gaan wat opgroeien in armoede concreet betekent, analyseren we ook de mate van (ernstige) materiële en sociale deprivatie.

Het volgende deel geeft een literatuuroverzicht van kinderarmoede en hoe dit te begrijpen is als een kwetsbare situatie waarin kinderen opgroeien. Vervolgens geven we een overzicht van de belangrijkste indicatoren van kwetsbaarheid bij kinderen en hun evolutie voor België. Het vierde hoofdstuk bespreekt de data en indicatoren die we gebruiken in het vijfde tot zevende hoofdstuk. Het laatste hoofdstuk bespreekt de voornaamste lessen en geeft een aantal beleidsreflecties.

2. LITERATUUROVERZICHT: KWETSBAARHEID & KINDERARMOEDE

Om kwetsbaarheid bij kinderen te begrijpen zijn verschillende invalshoeken mogelijk. Opgroeien in een gezin met een beperkt inkomen is een deel van het verhaal (OECD, 2019). Vanuit de persoonlijke ontwikkeling van kinderen in situaties van materiële deprivatie en vanuit de rechten van het kind, wordt hierbij verwezen naar “kwetsbaarheid van kinderen”. Kwetsbaarheid kent echter ook een andere invulling, waarbij de nadruk ligt op plotse veranderingen die een negatieve impact hebben op gezinnen (Gallopín, 2006). Met andere woorden gaat kwetsbaarheid dan over het risico om effectief in een situatie van armoede te belanden, bijvoorbeeld bij een plotse inkomensschok. Kwetsbaarheid bij kinderen gaat dus zowel over het ervaren van armoede aangezien dit nefaste gevolgen heeft voor de ontwikkeling van kinderen, als over het risico om in een situatie van armoede te belanden.

Ook “kinderarmoede” kent zowel in de academische literatuur als in het publieke debat een ruime invulling. Op twee manieren kunnen we dit kaderen. Een eerste onderscheid bestaat erin om armoede te begrijpen vanuit het kind zelf of vanuit het gezin waarin het kind opgroeit. Het lijkt een semantische discussie: kinderarmoede of gezinsarmoede, maar het heeft belangrijke gevolgen voor een beleidskader. Ten tweede kan, net als bij armoedemeting in het algemeen, een onderscheid worden gemaakt tussen louter de inkomenssituatie van het gezin om het armoederisico te bepalen, of er kan ook gekeken worden naar de levensstandaard waarin het kind opgroeit. In dit deel bespreken we eerst hoe deze afwegingen een rol spelen voor het beleidsvraagstuk van kinderarmoede. Vervolgens gaan we dieper in op de methodologische overwegingen en empirische benaderingen in de academische literatuur ten aanzien van kinderarmoede in Europa en België.

2.1. KINDERARMOEDE ALS BELEIDSVRAAGSTUK

De voorbije decennia zien we de aandacht toenemen voor armoede bij kinderen. Meer focus op kinderarmoede is geen puur Belgisch fenomeen, maar kadert binnen de internationale trend om armoede te bekijken als een probleem dat preventief moet worden aangepakt, namelijk bij de jongste levensjaren om op die manier generatie-armoede te doorbreken. Al sinds 2000 onderschrijft België de mondiale ontwikkelingsagenda. Met de *Sustainable Development Goals* (SDG), kwam het accent ook meer op het beëindigen van armoede en het verbeteren van de levenskwaliteit en toekomstperspectieven van jonge kinderen (United Nations, 2022). Mede onder het EU-voorzitterschap van België in 2010, werd de strijd tegen kinderarmoede ook een belangrijke dimensie van de Europa 2020-strategie (Schinnerl en Greiling, 2020), met als resultaat het eerste Nationaal Kinderarmoedebestrijdingsplan in België.

Op dit moment geeft de Europese pijler van sociale rechten aanleiding voor de langetermijnstrategie en concrete sociale doelstellingen, ook voor België. Het actieplan van de Europese pijler stelt dat het aantal personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting met minstens 15 miljoen moet dalen, waarvan ten minste 5 miljoen kinderen tegen 2030 (in vergelijking met 2019). In België wordt momenteel één op de vijf kinderen geconfronteerd met kinderarmoede. Voor ons land ligt het streefcijfer op minstens 93.000 kinderen (van 0 tot 18 jaar) tegen 2030. Dat is dus een daling van 503.000 naar 410.000 kinderen met een risico op armoede of sociale uitsluiting.

De Europese aanpak is gestoeld op drie pijlers: (1) de toegang van ouders tot toereikende inkomsten, de arbeidsmarkt en een fatsoenlijke levensstandaard waarborgen (2) ongelijkheden tussen kinderen verminderen door te zorgen voor toegang tot hoogwaardige en betaalbare kinderopvang en onderwijsdiensten en (3) het recht van kinderen op participatie waarborgen door de deelname van alle kinderen aan spel, recreatie, sport en culturele activiteiten te ondersteunen.

Zowel federaal als regionaal zagen we in België sinds enkele jaren bijzondere beleidsaandacht voor kinderarmoede. Door het multidimensionele karakter en door de complexiteit van het fenomeen kinderarmoede, bestaat een brede set van beleidsmaatregelen met een diverse focus op de verschillende beleidsniveaus, waarbij vaak impliciet ingezet wordt op één van de drie pijlers (zie bijlage 1). Ook het eerste nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan was ingebed in deze strategie, bijvoorbeeld opgebouwd rond drie beleidsdomeinen die fundamenteel zijn om kinderarmoede te bestrijden en om het welzijn van de kinderen te bevorderen: (1) toegang tot toereikende middelen, (2) toegang tot kwaliteitsvolle diensten en (3) kansen en participatie van kinderen. Een vierde strategische doelstelling, horizontale en verticale partnerschappen afsluiten tussen verschillende beleidsdomeinen en verschillende bestuursniveaus, vervulde het actieplan van 140 specifieke acties.

Begin mei 2022 diende België zijn nationaal actieplan voor de EU-Kindgarantie in bij de Europese Commissie. In het *'Belgisch Nationaal actieplan voor de Europese kindgarantie 2022-2030'* wordt een brede benadering van kinderarmoede gehanteerd die zich in het bijzonder inschrijft in de 2e pijler van de Europese aanpak, met name het waarborgen van vrije en daadwerkelijke toegang tot een reeks essentiële diensten. België wil er namelijk voor zorgen dat kwetsbare kinderen (1) daadwerkelijk en gratis toegang krijgen tot kwalitatief hoogstaand onderwijs, dat er opvang is voor jonge kinderen, dat er educatieve activiteiten en schoolactiviteiten zijn en dat een gezonde maaltijd elke schooldag gegarandeerd is; (2) effectieve en vrije toegang hebben tot kwalitatieve gezondheidszorg; (3) toegang hebben tot voldoende en gezonde voeding, met name via het Europese programma voor de consumptie van fruit, groenten en melk op scholen; (4) daadwerkelijk toegang hebben tot een adequate huisvesting (POD MI, 2022).

Terwijl de focus op de kindgarantie op de 2^e pijler van de Europese strategie ligt, blijft de eerste pijler ook van cruciaal belang want, *"Door erop te hameren dat je focust op kinderen net omdat ze niet verantwoordelijk zijn, voedt men het beeld dat de anderen, de volwassenen en de ouders, wel verantwoordelijk zijn."* (Van Lancker, 2014). Met name de toegang van ouders tot toereikende inkomsten blijft belangrijk. Daarom ligt volgens Van Lancker (2014) de sleutel tot een succesvol kinderarmoedebeleid bij de gezinnen waarin deze volwassenen leven. We zien inderdaad het grootste armoederisico bij gezinnen met een lage werkdensiteit (Guio, Vandenbroucke en Vinck, 2015). Daarom dat ook de beleidsinstrumenten van de klassieke welvaartsstaat belangrijk zijn, zoals inzetten op tewerkstelling en inkomensbescherming van de ouders, naast kostenverlaging in dienstverlening en toegankelijk onderwijs (Vandenbroucke en Guio, 2019).

Volgens Van Lancker (2014) is de toegenomen aandacht voor kinderarmoede bovendien te begrijpen vanuit een logica om het draagvlak te vergroten in de strijd tegen armoede. Er zijn mensen (kinderen) die steun verdienen (en voor wie dus geen schuld treft) in vergelijking met mensen die geen steun verdienen (en voor wie dus wel schuld treft).

De aandacht voor kinderarmoede is volgens Van Lancker (2014) bovendien de voorbije decennia niet enkel toegenomen om de generatiearmoede te doorbreken. Focussen op kinderarmoede vergroot het draagvlak in de strijd tegen armoede. Dit is waar het concept *agency* zijn intrede doet. Het idee is dat kinderen er niet voor kiezen om in een arm gezin geboren te worden of erin op te groeien, waardoor ze afhankelijk zijn van hun sociale context, zowel van hun ouders als van allerlei diensten (onderwijs, gezondheid, opvang, ...). Daarom is het gerechtvaardigd om gezinsfactoren als indicatoren van kinderarmoede te hanteren en niet louter te focussen op kindspecifieke kenmerken (Vranken et al., 2012). Toch waarschuwt Van Lancker (2014) ervoor dat focussen op kinderarmoede ook een *deservingness* vraagstuk met zich mee brengt. Met name mensen (kinderen) die steun verdienen (en voor wie dus geen schuld treft) in vergelijking met mensen die geen steun verdienen (en voor wie dus wel schuld treft).

2.2. KINDERARMOEDE ALS EMPIRISCH VRAAGSTUK

Er bestaan in essentie twee dominante benaderingen om kinderarmoede te meten in de academische literatuur. Net zoals in het beleidsdebat kan vertrokken worden vanuit de noden van kinderen. Hierbij worden de noden en dus de levensstandaard van kinderen op een andere manier gemeten dan deze van volwassenen (Guio et al., 2018). Toch wordt in het empirisch onderzoek naar kinderarmoede vooral een meting gehanteerd waarbij gekeken wordt naar de levensstandaard van het gezin waarin het kind opgroeit. Een van de redenen is vaak dat informatie over de specifieke situatie en noden van kinderen ontbreekt. Toch bestaan hier een aantal uitzonderingen, bijvoorbeeld via de thematische deprivatie module in EU-SILC 2009 en 2014 (Guio et al., 2018). Ook bij de meting van armoede op basis van inkomen, wordt de assumptie gemaakt van de gelijke verdeling van de gepoolde inkomensbronnen binnen een gezin. Dit is echter niet noodzakelijk altijd het geval en kan zelfs leiden tot een systematische onderschatting van voor armoede kwetsbare groepen, zoals bij kinderen volgens Decancq et al. (2014).

Een tweede afweging bij het meten van kinderarmoede gaat terug tot de fundamentele vraagstukken van armoedemeting. Vanuit mensenrechtenperspectief gaat kinderarmoede over kinderen die een omgeving ervaren die niet bijdraagt tot hun ontwikkeling. Eerder dan puur te weinig inkomen, betekent dit in een beleidscontext dat een overheid dient te verzekeren dat elk kind effectief een kindertijd kan genieten (Unicef, 2005). Het gaat dus over meer dan overleven alleen. De strijd tegen kinderarmoede gaat in dat geval over het creëren van een context waarin kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Dit betekent dus ook het verzekeren van gelijke gezondheidskansen, onderwijskansen, maar ook permanente en kwaliteitsvolle huisvesting. In dit opzicht is kinderarmoede, net zoals armoede in het algemeen, bij uitstek een multidimensionaal probleem (Cantillon en Buysse, 2016).

Het gezinsinkomen is een cruciaal element om de levensstandaard van kinderen te vatten. Het bepaalt de mate waarin de basisvoorwaarden voor de ontwikkeling van kinderen kan worden bereikt door het gezin (Cooper en Stewart 2013; 2021). Het gezinsinkomen is sterk gerelateerd met andere belangrijke kenmerken, zoals opleidingsniveau of beroepsniveau van de ouders, maar ook met de woonsituatie (zie bv. Haffner et al., 2013). Toch is het inkomen niet de enige bepalende factor (Ajzenstadt en Gal 2010; Tarki 2011). Gezinnen die niet inkomensarm zijn, kunnen toch vaak een beperktere levensstandaard hebben, zoals gemeten op basis van een deprivatie-index (Nolan en Whelan 2010).

Onderliggend aan inkomensarmoede of materiële deprivatie wordt vaak verwezen naar de sociaal-demografische risicofactoren. Bijvoorbeeld, Main en Bradshaw (2016) tonen voor de VK aan dat de tewerkstellingsstatus van de ouders en de gezinsstructuur samenhangen met een hoger armoederisico, zoals alleenstaande ouders zonder werk, maar dat de grootste groep niet noodzakelijk bestaat uit alleenstaande ouders. Globaal vinden ze dat sociaal-demografische factoren een betere voorspeller zijn van inkomensarmoede dan van indicatoren van sociale uitsluiting.

Uit analyses voor België blijkt de grote uitdaging vooral te liggen in het verbeteren van de levensstandaard van laaggeschoolde ouders en alleenstaande ouders en hun kinderen (Guio en Vandenbroucke, 2019). De werkintensiteit van gezinnen blijkt de belangrijkste risicofactor die de armoede en de kind-specifieke materiële deprivatie sterk beïnvloedt, maar, met belangrijke verschillen tussen de regio's in België. Er is geen enkel ander land waar kinderen die behoren tot een gezin met zeer lage werkintensiteit, zo'n groot aandeel uitmaken van de groep financieel arme kinderen. Dit is voornamelijk het gevolg van de grote relatieve aandelen van deze groep in Wallonië en Brussel (Guio et al., 2015). Dit zou mogelijk versterkt worden door de etnische afkomst. Een niet-EU-migratieachtergrond correleert namelijk zeer vaak met een meer kwetsbare positie en een moeilijker toegang tot financiële steun (Guio en Vandenbroucke, 2019).

Ook de leeftijd van kinderen zelf kan een verschil maken. Hoff (2017), geeft bijvoorbeeld aan voor Nederland dat kinderen tot en met 12 jaar een wat grotere kans hebben om in armoede te verkeren dan kinderen van 13-17 jaar. Een mogelijke verklaring is dat de moeders van deze laatste, oudere kinderen, weer meer gaan werken en/of dat kinderen zelf een inkomen vergaren. Er zijn aanwijzingen dat dit vooral opgaat voor kinderen uit eenoudergezinnen.

Kwetsbaarheid van kinderen gaat dus over zowel het ervaren van armoede, als het risico om in dergelijke situatie te belanden. Om armoede te definiëren en empirisch te meten, bestaan binnen Europa verschillende benaderingen (voor een overzicht, zie Decanq et al., 2014). Globaal verwijzen deze benaderingen naar het werk van Peter Townsend (1979) en de definitie die de Europese Raad (1975) gaf: "Persons beset by poverty: individuals or families whose resources are so small as to exclude them from the minimum acceptable way of life of the member state in which they live". Voor we dieper ingaan op profielkenmerken die kwetsbaarheid van kinderen en dus ook kinderenarmoede in België bepalen, geven we in het volgende deel een overzicht van officiële indicatoren rond kinderarmoede.

3. DATA EN VARIABELEN

In wat volgt, gaan we dieper in op de kwetsbare situaties waar kinderen in opgroeien in België. In dit deel hanteren we het perspectief van het kind. Met andere woorden, we gaan na wat het risico op armoede en het risico op financiële kwetsbaarheid is voor kinderen zelf. Deze kinderen maken deel uit van het gezin waar ze in opgroeien. Het globale gezinsinkomen en de levensstandaard van het globale gezin zijn dus de relevante parameter. We gebruiken hiervoor data van 2020 uit de ‘European Union Statistics on Income and Living Conditions’ (EU-SILC). Dit is een jaarlijks enquêtepanel dat in alle landen van de Europese Unie wordt afgenomen en peilt naar informatie over het inkomen, armoede en sociale uitsluiting van enerzijds de individuele leden van het huishouden en anderzijds het huishouden als geheel. Het doel van deze enquête is het meten van de leefomstandigheden van deze afzonderlijke respondenten en huishoudens (Eurostat, 2022).

We kwalificeren kinderen met een risico op monetaire armoede wanneer ze opgroeien in een gezin met een equivalent beschikbaar gezinsinkomen tijdens het inkomensreferentiejaar (2019) dat onder de armoederisicodrempel valt, gedefinieerd als 60% van het mediaan nationaal equivalent beschikbaar gezinsinkomen¹, met name € 1.284 voor een alleenstaande. Aangezien kwetsbaarheid ook over de kans gaat om in een situatie van armoede te belanden bij een inkomensschok, definiëren we financiële kwetsbaarheid als een equivalent beschikbaar gezinsinkomen tussen de 60% en de 80% van het mediaan nationaal equivalent netto beschikbaar inkomen, met name tussen € 1.284 en € 1.711. Deze omschrijvingen liggen in lijn met de internationaal gehanteerde definitie van de EU-SILC en voorgaand onderzoek (Horemans et al., 2020).

De mate van materiële en sociale deprivatie is een indicator die het onvermogen uitdrukt om sommige items die door de meeste mensen worden beschouwd als wenselijk of zelfs noodzakelijk om een adequaat leven te leiden, te veroorloven (Statbel, 2023a). De indicator maakt onderscheid tussen personen die een bepaald goed, een bepaalde dienst of een bepaalde activiteit niet kunnen betalen en degenen die dit goed of deze dienst niet hebben om een andere reden, bijvoorbeeld omdat ze het niet willen of niet nodig hebben.

De EU-SILC-enquête bevraagt huishoudens naar hun financiële (on)mogelijkheid om:

- rekeningen op tijd te betalen;
- een week vakantie per jaar buitenshuis te nemen;
- minstens om de twee dagen vlees, kip, vis of een vegetarisch alternatief te eten;
- een onverwachte uitgave te doen;
- zich een eigen wagen te veroorloven;
- het huis voldoende te verwarmen;
- beschadigde of versleten meubels te vervangen.

(1) Het total netto beschikbaar gezinsinkomen wordt equivalent gemaakt op basis van de gemodificeerde OECD equivalentieschaal met een gewicht van Total net disposable household income is equalized using the modified voor de eerste volwassene, 0,5 voor de andere gezinsleden die 14 jaar of ouder zijn en 0,3 voor gezinsleden jonger dan 14 jaar. Elk gezinslid wordt verondersteld dezelfde levensstandaard te hebben.

Daarenboven worden personen gevraagd naar hun individuele financiële (on)mogelijkheid om:

- versleten kledij te vervangen door nieuwe kledij;
- twee paar schoenen in goede staat te hebben;
- thuis toegang tot internet te hebben;
- minstens éénmaal per maand met vrienden of familie af te spreken om iets te eten of te drinken;
- regelmatig deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten;
- wekelijks een bedrag uit te geven voor persoonlijke behoeften.

Materiële en sociale deprivatie (MSD) wordt gedefinieerd als het gedwongen onvermogen om te kunnen betalen voor ten minste 5 van de bovengenoemde items. Ernstige materiële en sociale deprivatie (EMSD) wordt gedefinieerd als het gedwongen onvermogen om te kunnen betalen voor ten minste 7 van de bovengenoemde items. We volgen hier de berekening volgens de instructies van Statbel (2023a). Kinderen tot en met 15 jaar worden in de EU-SILC niet individueel bevestigd. Daarom krijgen zij een score toegekend op basis van de antwoorden van de 16-plussers in het huishouden. Wanneer minstens de helft van de 16-plussers in het huishouden zich een bepaald item niet kan veroorloven, wordt er verondersteld dat de kinderen zich dat evenmin kunnen veroorloven.

Iemand wordt verondersteld materieel en sociaal gedepriveerd (MSD) te zijn wanneer hij zich minstens 5 van de vermelde 13 items niet kan veroorloven. Iemand wordt verondersteld ernstig materieel en sociaal gedepriveerd (EMSD) te zijn wanneer hij zich minstens 7 van de 13 items niet kan veroorloven. Om voor kinderen geen te groot gewicht te geven aan de scores die ingevuld zijn op basis van antwoorden van 16-plussers, geldt voor hen een bijkomende voorwaarde om als ernstig materieel en sociaal gedepriveerd beschouwd te worden: de huishoudens waarin zij wonen moeten zich minstens drie van de zeven items op huishoudniveau niet kunnen veroorloven.

Om het profiel in kaart te brengen van kinderen die in een kwetsbare positie opgroeien, houden we rekening met de leeftijd van kinderen en de regio waar het kind woont in België. Bovendien maken we een opsplitsing naar verschillende gezinskenmerken. We bekijken ook de samenstelling van het gezin op twee manieren. Ten eerste maken we een onderscheid tussen drie grote categorieën van hoe de volwassenen samenleven: (1) 'alleenstaanden'; (2) 'koppels'; (3) 'anderen'. De laatste categorie kunnen bijvoorbeeld vrienden zijn die samenwonen, maar ook grootouders die inwonen. Ten tweede maken we een onderscheid naar aantal kinderen in het gezin. We kijken ook naar sociaal-economische profiel kenmerken, zoals het opleidingsniveau, de migratieachtergrond en de werkintensiteit van de volwassenen in het gezin. Het laagste niveau opleidingsniveau wordt hierbij toegekend aan het volledige gezin. Indien dus minstens één van de volwassenen (excl. studenten tot 24 jaar) in het gezin laaggeschoold is, wordt het kind beschouwd als opgroeiend in een laaggeschoold gezin. Indien minstens één van de volwassenen in het gezin niet in de EU is geboren, wordt het gezin als niet-EU beschouwd. Pas nadien wordt gekeken naar EU geboorteland. Dus als één volwassene in de EU is geboren en de andere niet, wordt het kind beschouwd als hebbende een niet-EU-migratieachtergrond. Het kind wordt verondersteld een Belgische achtergrond te hebben indien alle volwassenen in het gezin in België zijn geboren. De werkintensiteit

van het gezin wordt geconstrueerd op basis van de werkintensiteit van de gezinsleden van 18-64 jaar, exclusief studenten, tijdens de inkomensreferentieperiode. Wanneer deze een volledig jaar voltijds hebben gewerkt is de werkintensiteit gelijk aan één. Tot slot nemen we ook de woonsituatie op als een gezinskenmerk waarbinnen het kind opgroeit. We maken hierbij een onderscheid tussen: (1) 'koop zonder afbetaling'; (2) 'koop met afbetaling'; (3) 'huur privé' en (4) 'huur sociaal'.

4. **BASISCIJFERS: OPVOLGING VAN KINDERARMOEDE BINNEN EEN EUROPESE CONTEXT**

Dit deel geeft een overzicht van de basisstatistieken, zoals deze door Eurostat worden opgevolgd rond kinderarmoede. Eerst geven we een overzicht van de indicatoren die aangeven hoeveel kinderen er in armoede leven. Waar mogelijk gaan we dieper in op de leeftijd van de kinderen en het scholingsniveau van de ouders.

Als we de vraag stellen hoeveel kinderen er in België in armoede leven, lopen de cijfers uiteen. Tabel 1 geeft een overzicht van een aantal benaderingen die doorgaans worden gebruikt om deze vraag te beantwoorden. De indicator voor het risico op monetaire armoede (AROP) verwijst naar het percentage personen met een equivalent beschikbaar inkomen (na sociale transfers) dat onder de armoededrempel ligt. Ernstige materiële en sociale deprivatie (EMSD) wordt gedefinieerd als het gedwongen onvermogen om te betalen voor ten minste 7 van de bovengenoemde items. De indicator van armoede en sociale uitsluiting binnen de Europa 2030-strategie (AROPE)² combineert de AROP met EMSD en voegt daar mensen aan toe die jonger zijn dan 64 jaar en leven in een huishouden met zeer lage werkintensiteit. In 2022 gaat het over bijna een half miljoen kinderen.

TABEL 1: RISICO OP ARMOEDE OF SOCIALE UITSLUITING, NAAR LEEFTIJD EN INDICATOR

	AROP	EMSD	AROPE
Totaal bevolking	1.516.000	662.000	2.144.000
Totaal kinderen	345.000	187.000	478.000
<6 jaar	99.000	64.000	146.000
6-11 jaar	109.000	61.000	151.000
12-17 jaar	136.000	62.000	182.000

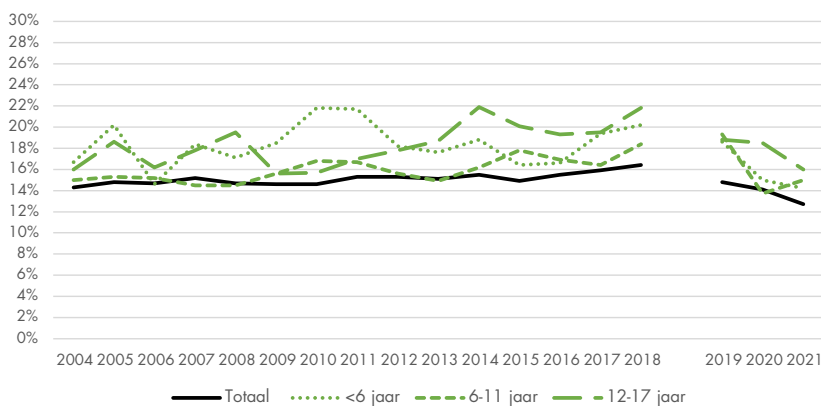
Bron: Eurostat, EU-SILC 2022.

Over tijd lijkt het risico op armoede of sociale uitsluiting gestaag af te nemen, ook bij kinderen op basis van de AROPE-indicator (zie grafieken 1 en 2). Toch moeten voorzichtig zijn met het interpreteren van evoluties doorheen de tijd wegens een trendbreuk in

(2) Deze indicator wijkt licht af van de indicator van de EU-2020-strategie. De deprivatiemaat werd uitgebreid met een sociale dimensie en bij de bepaling van de werkintensiteit van een huishouden werd de afbakening van de actieve bevolking uitgebreid van 60 jaar naar 64 jaar.

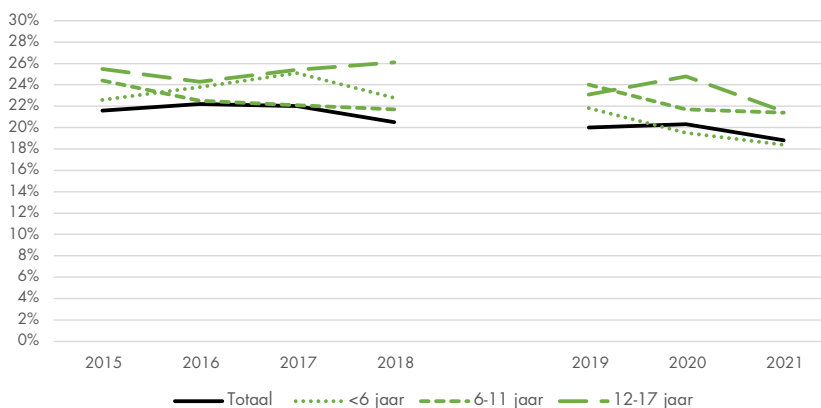
de dataverzameling in 2019 (Statbel, 2023b). In 2020 zien we bovendien de impact van COVID. Toch blijft ook in 2021 het monetair armoederisico voor kinderen jonger dan 18 (15,1%) hoger dan het risico op armoede van de totale bevolking (12,7%). Doorheen de tijd zien we fluctuaties in de mate waarin de leeftijd van het kind samenhangt met hun armoederisico. In 2021 ligt het monetair armoederisico bij jongere kinderen (<6 jaar: 14,2%), iets lager dan bij oudere kinderen (12-17 jaar: 16,0%). Dit is ook zo bij de EU-2030-indicator waar het risico op armoede of sociale uitsluiting respectievelijk 18,4% en 21,5% bedragen.

GRAFIEK 1: EVOLUTIE RISICO OP MONETAIRE ARMOEDE, BELGIE, TOTAAL EN NAAR LEEFTIJD KINDEREN

Bron: Eurostat (EU-SILC).

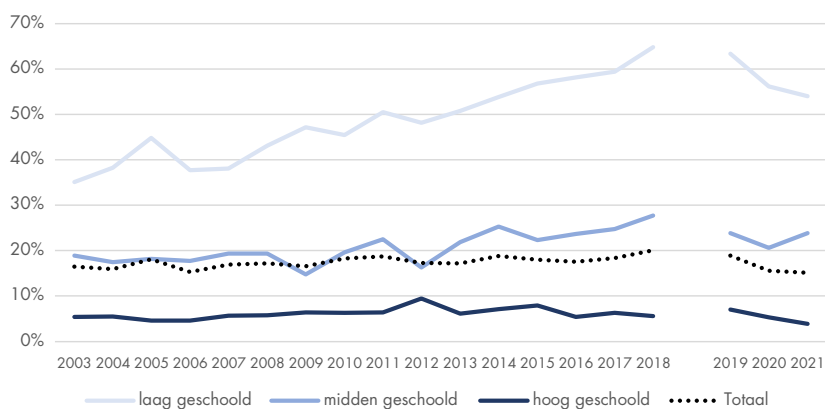
GRAFIEK 2: EVOLUTIE RISICO OP ARMOEDE OF SOCIALE UITSLUITING (EU-2030), NAAR LEEFTIJD KINDEREN

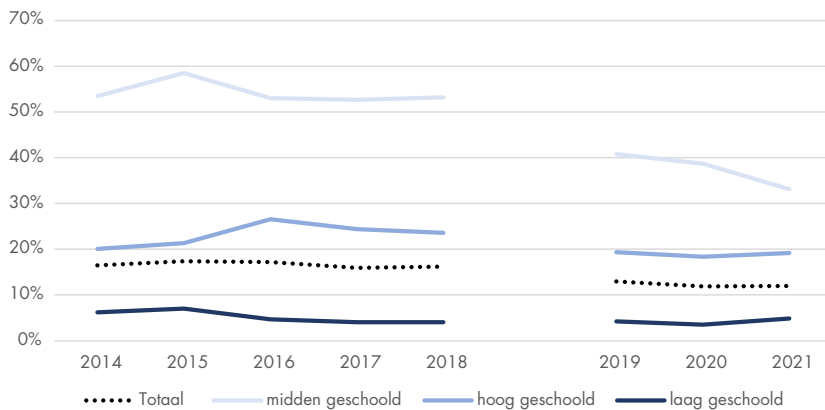
Bron: Eurostat (EU-SILC).

Het opleidingsniveau van de ouders speelt een grote rol in de kwetsbaarheid van kinderen zoals we zien in grafieken 3 en 4. In 2021 had de helft van de kinderen met laaggeschoolde ouders (54,0%) een risico op monetaire armoede. Dit is bijna veertien keer meer dan het risico bij kinderen met hooggeschoolde ouders (3,9%). Eenzelfde beeld verschijnt als we naar materiële en sociale deprivatie kijken. In 2021 kwam dit zeven keer vaker voor bij kinderen van laag geschoolde ouders (33,1%) in vergelijking met kinderen met hooggeschoolde ouders (4,9%). Globaal zien we wel een substantiële daling in de deprivatie van kinderen met laaggeschoolde ouders sinds 2014. Toen had niet de helft van de kinderen een risico op materiële en sociale deprivatie. Dit is nu gedaald tot één op de drie kinderen. Wat deze grafieken in essentie tonen is dat de kwetsbaarheid van kinderen in belangrijke mate samenhangt met het sociaaleconomisch profiel van de ouders. In het volgende deel gaan we hier dieper op in op basis van eigen analyses op EU-SILC-data voor 2020.

GRAFIEK 3: EVOLUTIE RISICO OP MONETAIRE ARMOEDE, KINDEREN <18 JAAR, NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BELGIË

Bron: Eurostat (EU-SILC).

GRAFIEK 4: EVOLUTIE RISICO OP MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE, KINDEREN <18 JAAR, NAAR OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS, BELGIË

Bron: Eurostat (EU-SILC).

5. MONETAIRE ARMOEDE & IN FINANCIËLE KWETSBAARHEID

5.1. PROFIELKENMERKEN VAN KINDEREN IN MONETAIRE ARMOEDE EN FINANCIËLE KWETSBAARHEID

Om het profiel van kwetsbare kinderen te begrijpen, maken we in eerste instantie een opsplitsing naar de leeftijd van het kind³. Terwijl 15,3% van de kinderen met een risico op monetaire armoede opgroeit in België, zien we dat 17,9% in financiële kwetsbaarheid opgroeit. Dit gaat dus over twee keer bijna een half miljoen kinderen of jongeren. Hierbij beschrijven we kinderen als personen tussen 0 en 25 jaar die studeren en zich niet identificeren als de verantwoordelijke van het gehele huishouden.

Tabel 2 geeft net als grafiek 1 (supra) aan dat het armoederisico van jonge kinderen (0-12-jarigen) minder hoog is in vergelijking met dat van oudere kinderen (13-17). Het armoederisico van studenten ligt iets lager. Tegelijk valt het wel op dat in het bijzonder de financiële kwetsbaarheid beperkter is bij de jongste groep kinderen. We moeten hier oppassen met over-interpretatie van de verschillen omdat het aantal respondenten van specifieke leeftijdsgroepen snel kleiner wordt en dus de foutenmarge groter.

(3) In deze tabel worden kinderen gezien als jonger dan achttien jaar, of tussen achttien en vijftientig jaar terwijl men nog studeert en niet de verantwoordelijke is van het gezin. In de verdere profielschets wordt enkel gekeken naar kinderen jonger dan 18 jaar.

TABEL 2: ARMOEDERISICO EN FINANCIËLE KWETSBAARHEID, KINDEREN IN BELGIË

Leeftijd kind	Armoederisico (%)	Schatting kinderen in gezin met armoederisico (afgerond op 1000)	Financieel kwetsbaar (%)	Schatting kinderen in gezin financieel kwetsbaar (afgerond op 1000)
[0-3]	15,0	75.000	12,7	64.000
[4-6]	14,5	59.000	18,1	74.000
[7-12]	14,1	124.000	19,9	175.000
[13-17]	18,9	121.000	19,3	124.000
[18-25]	13,5	61.000	17,4	78.000
Totaal	15,3	440.000	17,9	514.000

Bron: EU-SILC 2020, eigen berekeningen.

Het armoederisico voor gezinnen met kinderen in België varieert sterk over de verschillende socio-economische en -demografische profielkenmerken van het gezin (zie tabel 3). Zo is het armoederisico van kinderen duidelijk hoger in Wallonië en Brussel, maar ook bij kinderen met minstens één laag opgeleide volwassene of tenminste één volwassene met een niet-EU-migratieachtergrond.

Uitgesplitst naar gezinskernmerken zien we dat alleenstaande ouders, gezinnen met meer dan twee kinderen, maar vooral kinderen waarvan de ouders huren of waar de volwassenen in het gezin een lage werkintensiteit kennen een uitzonderlijk groot risico op armoede kennen. Dezelfde profielkenmerken hangen, weliswaar in mindere mate, ook samen met een hoger risico op financiële kwetsbaarheid. In het bijzonder huishoudens met een zeer lage werkintensiteit bevinden zich vaker in een situatie van armoede. Dit biedt ook een mogelijke verklaring voor het relatief hoog armoederisico voor eenoudergezinnen en gezinnen met meer dan twee kinderen. Voor deze gezinnen is het vaak moeilijker om huishoudelijk taken, waaronder het verzorgen en het opvoeden van kinderen, te combineren met voltijds werken.

Wanneer we de profielkenmerken van kinderen met een armoederisico vergelijken met de financieel kwetsbare kinderen, zien we wel het profiel veranderen. Terwijl van alle kinderen met een armoederisico slechts één derde in Vlaanderen leeft, is dit 46% van de financieel kwetsbare kinderen. Iets meer dan de helft van de kinderen in armoede leeft in een gezin met een laagopgeleide volwassene of een volwassene met een niet-EU-achtergrond, bij financieel kwetsbare kinderen is dit ongeveer één op drie. Wanneer we naar werkintensiteit op het gezinsniveau kijken, zien we dat 2 op de 3 van kinderen in armoede leven in een gezin met een werkintensiteit lager dan 0,5. Bij kinderen in financieel kwetsbare situaties is dit beperkt tot één op vier. Wat betreft de woonsituatie, woont 3 op de 4 kinderen in armoede in een huurwoning, terwijl dit bij financieel kwetsbare kinderen beduidend minder is. 4 op de 10 kinderen in financiële kwetsbaarheid woont in een huis dat de ouders afbetalen.

TABEL 3: PROFIELKENMERKEN KINDEREN IN ARMOEDE EN IN FINANCIËLE KWETSBAARHEID, BELGIË

		Risico monetaire armoede (%)	Aandeel	Financieel kwetsbaar (%)	Aandeel
Totaal		15,6	(n=592)	18,0	(n=574)
Regio	Vlaanderen	9,3	(33,1)	14,8	(45,9)
	Wallonië	19,8	(41,4)	20,4	(37,1)
	Brussel	33,8	(25,5)	25,9	(17,0)
Laagste opleiding gezin	Laag	37,1	(56,3)	25,4	(33,5)
	Midden	14,0	(34,2)	22,7	(48,2)
	Hoog	3,9	(9,5)	8,6	(18,4)
Migratie- achtergrond gezin	N-EU	36,4	(54,5)	26,5	(34,6)
	EU	21,1	(5,6)	25,0	(5,8)
	Belg	8,6	(39,9)	14,8	(59,7)
Gezinstype	Alleenstaand	33,6	(36,2)	33,6	(31,5)
	Koppel	11,7	(56,4)	14,0	(59,1)
	Andere	15,2	(7,4)	22,1	(9,4)
Aantal kinderen	1	14,0	(17,6)	17,8	(19,6)
	2	9,8	(27,8)	13,2	(32,5)
	> 2	23,7	(54,5)	23,9	(47,9)
Werk- intensiteit gezin	[0-0,2[72,6	(42,9)	25,0	(12,9)
	[0,2-0,5[48,0	(23,2)	33,1	(13,9)
	[0,5-0,8[19,0	(24,4)	36,0	(40,2)
	[0,8-1[1,4	(2,0)	9,2	(11,6)
	1	2,9	(7,6)	9,5	(21,5)
Woonsituatie	Koop_gn afbetaling	17,4	(7,6)	18,1	(6,9)
	Koop_ afbetaling	4,2	(16,9)	11,4	(40,4)
	Huur_privé	33,0	(40,7)	33,1	(34,5)
	Huur_sociaal	50,0	(34,8)	30,0	(18,2)

Bron: EU-SILC 2020, eigen berekeningen.

5.2. NAAR EEN TYPOLOGIE VAN KINDEREN IN MONETAIRE ARMOEDE EN FINANCIËLE KWETSBAARHEID

Zowel bij de kinderen in armoede als bij de financieel kwetsbare kinderen, kunnen we ruwweg vier profielen onderscheiden op basis van een latente klasse analyse (LCA: Latent Class Analysis). Via deze methode kunnen we nagaan of we bepaalde type profielen ('klassen') kinderen in monetaire armoede of kinderen in financiële kwetsbaarheid kunnen onderscheiden, op basis van de profielkenmerken die in tabel 3 werden opgenomen.

Naast de latente klassen, schatten we ook de ‘*marginal probability*’ (de kans of waarschijnlijkheid om tot één van de klassen te behoren: tabel 4) en de ‘*marginal means*’ (de geschatte gemiddelde waarden voor elk item binnen een bepaalde klasse of hoe sterk een item scoort op een klasse: tabel 5). Deze gemiddelden en waarschijnlijkheden zijn namelijk het meest informatief om de klassensamenstellingen te achterhalen.

Zowel bij kinderen in armoede als bij financieel kwetsbare kinderen zien we in eerste instantie een clustering op basis van regio, migratieachtergrond en gezinssamenstelling. Een eerste groep zijn de Brusselse kinderen met ouders waar minstens één volwassene een niet-EU-achtergrond heeft. Een tweede groep zijn Waalse kinderen van alleenstaande ouders zonder migratieachtergrond (resultaten niet getoond). Wanneer we echter een verdere onderverdeling toestaan in de analyse, wordt er een onderscheid gemaakt op basis van de werkintensiteit van het gezin in de klassen. Andere profielkenmerken zoals leeftijd van het kind of aantal kinderen, wijzigen beperkt. Globaal kunnen we stellen dat de Brusselse groep nog eens opgesplitst kan worden in een klasse met een hoge en een lage werkintensiteit. Ook de tweede klasse kan worden opgesplitst naar werkintensiteit, waarbij een nieuwe clustering van hoge werkintensiteit ontstaat waar ook het scholingsniveau van de ouders stijgt en meer Vlamingen in vertegenwoordigd zijn.

Tabel 4 geeft de waarschijnlijkheid om tot een bepaalde klasse te behoren. We zien duidelijk het verschil op basis van zowel regio, etniciteit als van werkintensiteit terugkomen hier in de samenstelling van kinderen die opgroeien in armoede en kinderen die opgroeien in een financieel kwetsbaar gezin. Bij zowel kinderen in armoede als bij kinderen die opgroeien in financiële kwetsbaarheid zijn er dus ouders die veel en weinig werken. Andere inkomensbronnen dan louter werk spelen dus duidelijk een rol om de inkomenssituatie van deze gezinnen te begrijpen.

TABEL 4: WAARSCHIJNLIJKHEID OM TOT EEN BEPAALDE KLASSE TE BEHOREN

Typologie kinderen in een gezin met een armoederisico (n=592)	Aandeel
(1) laaggeschoold niet-EU-koppel met een hoge werkintensiteit, Brussel	31,4%
(2) laaggeschoold niet-EU-koppel/alleenstaande met een lage werkintensiteit, Brussel	37,1%
(3) laaggeschoold alleenstaande Belgische ouder, lage werkintensiteit, Wallonië	17,4%
(4) middengeschoold alleenstaande Belgische ouder, hoge werkintensiteit, Vlaanderen/Wallonië	14,1%
Typologie kinderen in een financieel kwetsbaar gezin (n=574)	Aandeel
(1) laag/middengeschoold niet-EU-koppel met een hoge werkintensiteit, Brussel	34,5%
(2) laaggeschoold niet-EU-koppel/alleenstaande met een lage werkintensiteit, Brussel	8,6%
(3) middengeschoold alleenstaande Belgische ouder, lage werkintensiteit, Vlaanderen/Wallonië	11,4%
(4) middengeschoold koppel Belgische ouder, hoge werkintensiteit, Vlaanderen/Wallonië	45,5%

Bron: EU-SILC, eigen berekening.

De gemiddelde scores voor de onderliggende items van de klassen zien we in tabel 5. Hoewel er veel overlap is in de kenmerken tussen kinderen die opgroeien in armoede en kinderen die opgroeien in een financieel kwetsbaar gezin, valt ook hier de woonsituatie op. Bovendien zien we een samenhang tussen werkintensiteit en woonsituatie. Een hogere werkintensiteit van de ouders betekent ook dat er vaker een woning op afbetaling werd aangeschaft en dat ouders minder vaak de woning (sociaal) huren.

TABEL 5: GEMIDDELDE SCORES VOOR ONDERLIGGENDE ITEMS BIJ TYPOLOGIE VAN KINDEREN DIE OPGROEIEN IN ARMOEDE OF IN FINANCIËLE KWETSBAARHEID

Klasse		Armoederisico (n=592)				Financiële kwetsbaarheid (n=574)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Regio	Brussel	0,586	0,630	0,222	0,166	0,621	0,897	0,056	0,062
	Vlaanderen	0,182	0,157	0,173	0,413	0,237	0,011	0,468	0,390
	Wallonië	0,231	0,213	0,606	0,421	0,143	0,092	0,475	0,548
Laagste opleiding gezin*	Laag	0,703	0,678	0,530	0,277	0,436	0,776	0,318	0,282
	Midden	0,197	0,222	0,397	0,584	0,447	0,184	0,632	0,441
	Hoog	0,099	0,100	0,073	0,140	0,117	0,040	0,051	0,278
Migratie-achtergrond gezin**	N-EU	0,813	0,756	0,043	0,358	0,858	0,921	0,085	0,016
	EU	0,048	0,064	0,063	0,127	0,127	0,079	0,035	0,041
	Belg	0,139	0,179	0,894	0,515	0,015	0,000	0,879	0,943
Gezinstype	Alleenstaand	0,053	0,364	0,718	0,522	0,092	0,373	0,751	0,383
	Koppel	0,947	0,543	0,132	0,358	0,834	0,361	0,090	0,522
	Andere	0,000	0,094	0,149	0,120	0,073	0,266	0,159	0,095
Aantal kinderen	1	0,064	0,145	0,234	0,241	0,144	0,151	0,319	0,176
	2	0,198	0,310	0,279	0,494	0,283	0,205	0,349	0,475
	> 2	0,737	0,545	0,487	0,266	0,573	0,644	0,332	0,349
Leeftijd kind	[0-3]	0,245	0,246	0,132	0,146	0,208	0,149	0,133	0,126
	[4-6]	0,213	0,156	0,165	0,017	0,235	0,164	0,100	0,107
	[7-12]	0,368	0,323	0,328	0,246	0,332	0,468	0,409	0,376
	[13-17]	0,174	0,276	0,374	0,591	0,225	0,219	0,357	0,392
Woonsituatie	Koop_gn afbetaling	0,007	0,115	0,000	0,209	0,058	0,087	0,035	0,126
	Koop_ afbetaling	0,196	0,153	0,077	0,334	0,334	0,099	0,260	0,559
	Huur_privé	0,495	0,449	0,516	0,281	0,482	0,524	0,354	0,255
	Huur_sociaal	0,303	0,283	0,407	0,176	0,127	0,290	0,351	0,059
Gemiddelde werkintensiteit		0,633	0,053	0,055	0,824	0,775	0,182	0,117	0,808

Bron: EU-SILC, eigen berekening.

5.3. HOEVEEL IS NODIG OM KINDEREN IN MONETAIRE ARMOEDE UIT ARMOEDE TE HALEN?

Omdat een armoederisicodrempel niets zegt over de diepte van armoede en dus niets over de mate van kwetsbaarheid, geven we hier een indicatie van hoever gezinnen van de armoederisicodrempel verwijderd zijn (tabel 6). Een eerste les die we kunnen trekken is dat het merendeel van de mensen in armoede zich relatief dicht bij de inkomensarmoededrempel bevindt. Ruwweg de helft van de gezinnen en dus ook kinderen in armoede zouden uit de armoede kunnen worden getild wanneer het gezinsinkomen toeneemt met € 200 per maand. Toch is dit niet eenvoudig beleidsmatig toe te kennen aan specifieke gezinnen, zoals blijkt uit tabel 7 waar we kijken naar het profiel van gezinnen die meer dan € 200 onder de armoedegrens zitten, die minder dan € 200 onder de armoedegrens zitten en die minder dan € 200 boven de armoedegrens zitten.

TABEL 6: INKOMENSTEKORT TEN OPZICHTE VAN DE ARMOEDERISICODREMPEL

	Totale bevolking (n=2271)	Gezinnen met kinderen* (n=1248)	Kinderen** (n=592)
€ 0 - € 100 tekort	25,8	25,9	26,0
€ 100 - € 200 tekort	23,3	23,4	24,2
€ 200 - € 300 tekort	14,0	12,2	11,6
€ 300 - € 400 tekort	12,6	12,3	13,6
€ 400 - € 500 tekort	8,1	10,2	9,5
€ 500 - € 600 tekort	5,2	6,3	6,1
€ 600 - € 700 tekort	4,8	7,1	6,7
€ 700 - € 800 tekort	1,6	0,5	0,5
€ 800 - € 900 tekort	1,0	0,4	0,2
€ 900 - € 1.000 tekort	0,8	0,2	0,1
€ 1.000 - € 1.100 tekort	0,5	0,2	0,2
€ 1.100 - € 1.200 tekort	0,7	0,3	0,1
€ 1.200 - € 1.283,60 tekort	0,8	0,3	0,2
€ 1.283,60 tekort	1,0	0,9	1,1
Totaal	100%	100%	100%

Bron: EU-SILC, eigen verwerking.

Noot: * inclusief studenten; ** kinderen < 18 jaar.

Tabel 7 geeft aan dat de mate van kwetsbaarheid samenhangt met onderliggende kenmerken. Ten eerste zien we opnieuw een duidelijk verschil naar regio, opleidingsniveau en werkintensiteit. Terwijl bij de meest kwetsbare kinderen, waar het gezinsinkomen meer dan € 200 onder de armoederisicodrempel ligt, 28.1%

van de kinderen in Vlaanderen opgroeit, is dit bij kinderen die in een gezin dat net boven de armoederisicodrempel (met minder dan € 200 erboven) 45,9%. Wanneer kinderen opgroeien in een gezin dat verder van de armoederisicodrempel zit (< € 200), is de werkintensiteit gemiddeld lager. Bij degene die meer dan € 200 onder de armoederisicodrempel zitten, is het aandeel met een migratieachtergrond lager dan bij degene die met minder dan € 200 tekort opgroeien. Tegelijk zien we dat het verschil beperkt blijft voor kinderen net boven of net onder de armoederisicodrempel. Met andere woorden, zien we hier dat ouders die werken ook vaak nood hebben aan ofwel de mogelijkheid om meer te werken of aan bijkomende inkomensbescherming.

TABEL 7: PROFIELKENMERKEN KINDEREN ROND DE ARMOEDERISICODREMPEL, BELGIË

		> € 200 onder drempel	< € 200 onder drempel	< € 200 boven drempel
Totaal		(n=322)	(n=270)	(n=244)
Regio	Vlaanderen	25,4	25,6	45,9
	Wallonië	29,0	37,2	39,9
	Brussel	45,6	37,2	14,2
Laagste opleiding gezin	Laag	58,7	53,9	31,9
	Midden	30,5	37,8	52,8
	Hoog	10,7	8,3	15,2
Migratie-achtergrond	N-EU	46,1	62,9	34,0
	EU	9,8	1,5	4,2
	Belg	44,1	35,7	61,8
Gezinstype	Alleenstaand	35,3	37,1	36,1
	Koppel	59,4	53,3	51,5
	Andere	5,3	9,6	12,5
Aantal kinderen	1	18,2	17,1	20,4
	2	31,6	24,1	27,0
	>2	50,3	58,8	52,6
Leeftijd kind	[0-3]	19,1	20,6	13,0
	[4-6]	16,9	14,3	17,4
	[7-12]	28,9	36,2	42,4
	[13-17]	35,1	28,9	27,2

		> € 200 onder drempel	< € 200 onder drempel	< € 200 boven drempel
Werkintensiteit	[0-0,2[53,4	32,5	23,1
	[0,2-0,5[20,1	26,2	16,7
	[0,5-0,8[16,2	32,6	41,2
	[0,8-1[1,4	2,6	4,3
	1	8,9	6,2	14,7
Woonsituatie	Koop_gn afbetaling	6,9	8,4	6,9
	Koop_ afbetaling	14,2	19,6	26,8
	Huur_privé	43,1	38,2	38,9
	Huur_sociaal	35,8	33,9	27,4

Bron: EU-SILC, eigen verwerking.

6. HET PROFIEL VAN KINDEREN DIE OPGROEIEN IN EEN GEZIN MET EEN RISICO OP (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE

6.1. PROFIELKENMERKEN VAN KINDEREN IN (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE

In dit deel bekijken we het profiel van kwetsbare kinderen aan de hand van wat het betekent om op te groeien in dergelijk gezin. Zien we effectief een lagere levensstandaard? We maken hier ook in eerste instantie een opsplitsing naar de leeftijd van het kind⁴. Terwijl 11,4% van de kinderen in materiële en sociale deprivatie opgroeit in België, zien we dat 7,4 % zelfs in ernstige materiële en sociale deprivatie opgroeit. Hierbij beschrijven we kinderen als personen tussen 0 en 25 jaar die studeren en zich niet identificeren als de verantwoordelijke van het gehele huishouden.

In vergelijking tot het armoederisico (tabel 2, supra), kent MSD en EMDS bij kinderen een ander patroon naar leeftijd van de kinderen. Bij heel jonge kinderen [0-3] of bij studenten, is het aandeel kinderen die opgroeien in deprivatie beperkter (tabel 8). We moeten hier ook weer oppassen met over-interpretatie van de verschillen omdat het aantal respondenten van specifieke leeftijdsgroepen snel kleiner wordt en dus de foutmarges groter.

(4) In deze tabel worden kinderen gezien als jonger dan achttien jaar, of tussen achttien en vijfentwintig jaar terwijl men nog studeert en niet de verantwoordelijke is van het gezin. In de verdere profielschets wordt enkel gekeken naar kinderen jonger dan 18 jaar.

TABEL 8: (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE, KINDEREN IN BELGIË

Leeftijd kind	Materiële en sociale deprivatie (%)	Schatting kinderen in gezin met deprivatierisico (afgerond op 1.000)	Ernstige materiële en sociale deprivatie (%)	Schatting kinderen in gezin met ernstig deprivatierisico (afgerond op 1.000)
[0-3]	8,9	44.683	6,0	29.899
[4-6]	13,4	54.510	8,7	35.604
[7-12]	12,4	108.765	9,5	83.736
[13-17]	12,5	80.331	7,4	47.197
[18-25]	9,1	40.701	3,6	15.888
Totaal	11,4	328.990	7,4	212.324

Bron: EU-SILC, eigen verwerking

Net als bij armoede en financiële kwetsbaarheid, zien we grote verschillen naar regio (tabel 9). Zowel het risico op MSD als EMSD zijn beduidend lager in Vlaanderen. Eén op de vijf gedepriiveerde kinderen vinden we terug in Brussel en bijna de helft in Wallonië. Ook hier zien we de typische risicofactoren samenhangen met het risico op MSD en EMSD. Minstens één volwassene in het gezin die laaggeschoold is, een ouder met een niet-EU-achtergrond, een lage werkintensiteit in het gezin en opgroeien in een (sociale) huurwoning.

TABEL 9: PROFIELKENMERKEN KINDEREN 0-17 JAAR IN (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE ((E) MSD), BELGIË

		MSD (%)	Aandeel	EMSD (%)	Aandeel
Totaal		11,9	(n=423)	8,1	(n=288)
Regio	Vlaanderen	6,6	(30,9)	4,4	(30,5)
	Wallonië	17,2	(47,3)	11,6	(46,7)
	Brussel	22,0	(21,8)	15,7	(22,8)
Laagste opleiding gezin	Laag	28,0	(55,8)	19,0	(55,7)
	Midden	12,2	(39,0)	8,4	(39,3)
	Hoog	1,6	(5,2)	1,1	(5,0)
Migratie-achtergrond gezin	N-EU	37,0	(15,2)	23,1	(17,2)
	EU	16,6	(8,5)	4,1	(3,8)
	Belg	8,8	(76,2)	5,0	(79,0)

		MSD (%)	Aandeel	EMSD (%)	Aandeel
Gezinstype	Alleenstaand	28,0	(39,6)	20,7	(43,1)
	Koppel	7,8	(49,3)	4,8	(44,9)
	Andere	17,2	(11,1)	12,7	(12,0)
Aantal kinderen	1	14,3	(23,8)	9,6	(23,4)
	2	7,6	(28,2)	5,2	(28,5)
	>2	15,8	(48,0)	10,8	(48,1)
Werkintensiteit	[0-0,2[48,9	(38,0)	34,3	(39,1)
	[0,2-0,5[34,9	(22,2)	22,7	(21,1)
	[0,5-0,8[14,4	(24,4)	9,7	(24,1)
	[0,8-1[4,0	(7,7)	3,0	(8,5)
	1	2,3	(7,9)	1,4	(7,1)
Woonsituatie	Koop gn afbetaling	6,3	(3,6)	6,0	(5,0)
	Koop afbetaling	3,7	(19,8)	2,0	(15,7)
	Huur_privé	28,8	(45,4)	21,9	(50,6)
	Huur_sociaal	34,0	(31,2)	21,3	(28,7)

Bron: EU-SILC, eigen verwerking.

6.2. NAAR EEN TYPOLOGIE VAN KINDEREN IN (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE

Zowel bij de kinderen in armoede als bij de financieel kwetsbare kinderen, konden we ruwweg vier profielen onderscheiden op basis van een latente klasse analyse (supra 5.2). We herhalen hier dezelfde analyse voor MSD en EMSD. Ook hier zien we een clustering terugkomen op basis van migratieachtergrond, werkintensiteit en gezinssamenstelling. Op basis daarvan komen we opnieuw tot vier klassen of types van kinderen die MSD of EMSD ervaren (Tabel 10).

TABEL 10: WAARSCHIJNLIJKHEID OM TOT EEN BEPAALDE KLASSE TE BEHOREN

Typologie kinderen in een gezin in materiële en sociale deprivatie (n=423)	Aandeel
(1) niet-EU-koppel met een hoge werkintensiteit, Brussel	25,8%
(2) niet-EU-koppel/alleenstaande met een lage werkintensiteit, Brussel	38,7%
(3) alleenstaande Belgische ouder, lage werkintensiteit, Wallonië/Vlaanderen	19,9%
(4) alleenstaande/koppel Belgische ouder, hoge werkintensiteit, Wallonië/Vlaanderen	15,6%

Typologie kinderen in een gezin in ernstige materiële en sociale deprivatie (n=288)	Aandeel
(1) niet-EU-koppel met een hoge werkintensiteit, Brussel	11,4%
(2) niet-EU-koppel/alleenstaande met een lage werkintensiteit, Brussel	30,4%
(3) middengeschoold alleenstaande Belgische ouder, lage werkintensiteit, Vlaanderen/Wallonië	33,3%
(4) middengeschoold alleenstaande Belgische ouder, hoge werkintensiteit, Vlaanderen/Wallonië	24,9%

Bron: EU-SILC, eigen berekening.

De gemiddelde scores voor de onderliggende items van de klassen zien we in tabel 11. Het eerste en tweede type van kinderen die in MSD opgroeien zijn Brusselse kinderen waarbij minstens één volwassene in het gezin een niet-EU-achtergrond heeft. De eerste groep kinderen groeit typisch op bij ouders die een koppel vormen, minder vaak laaggeschoold zijn en gemiddeld een hogere werkintensiteit hebben. De tweede groep kinderen groeit op bij een laaggeschoolde alleenstaande ouder die gemiddeld genomen een lage werkintensiteit heeft.

De derde en vierde klasse zijn kinderen die in MSD opgroeien in Wallonië of Vlaanderen, waarvan een minderheid in Vlaanderen. De derde groep zijn kinderen met een alleenstaande laaggeschoolde Belgische ouder die een lage werkintensiteit heeft. Bovendien huren deze ouders vaak privé of sociaal. In vergelijking met de derde groep, groeit de vierde groep van kinderen vaker op in een gezin waar de ouders een midden geschoold koppel zijn die effectief een huis op afbetaling hebben en een hoge werkintensiteit kennen. Deze laatste groep materieel gedepriveerde kinderen groeit vaker op in een gezin met twee kinderen, terwijl de groepen voornamelijk opgroeien in gezinnen met meer dan twee kinderen. De kinderen in deze laatste groep zijn ook gemiddeld iets ouder.

Bij EMSD zien we opnieuw vier klassen opduiken. Eén belangrijk verschil is de vierde groep. De groep van kinderen die in Wallonië en Vlaanderen opgroeien en waarbij de ouders gemiddeld een hogere werkintensiteit hebben. In vergelijking met MSD wordt bij EMSD deze klasse toch meer gekenmerkt worden door ouders met een niet-EU-achtergrond die huren.

TABEL 11: GEMIDDELDE SCORES VOOR ONDERLIGGENDE ITEMS BIJ TYPOLOGIE VAN KINDEREN 0-17 JAAR IN (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE ((E)MSD), BELGIË

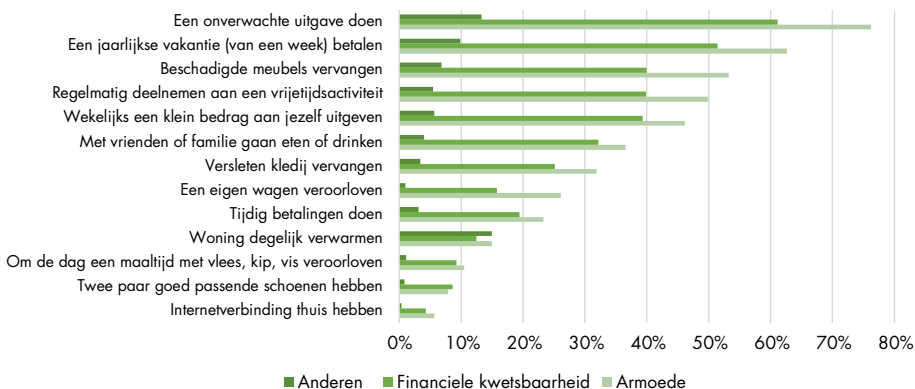
		MSD (n=423)				EMSD (n=288)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Regio	Brussel	0,542	0,664	0,116	0,000	0,685	0,949	0,073	0,179
	Vlaanderen	0,201	0,081	0,322	0,325	0,000	0,004	0,321	0,348
	Wallonië	0,257	0,255	0,561	0,675	0,315	0,047	0,607	0,473
Laagste opleiding gezin*	Laag	0,568	0,717	0,496	0,418	1,000	0,687	0,680	0,296
	Midden	0,335	0,235	0,486	0,453	0,000	0,232	0,294	0,579
	Hoog	0,097	0,048	0,019	0,128	0,000	0,080	0,026	0,125
Migratie-achtergrond gezin**	N-EU	0,765	0,608	0,028	0,255	0,853	0,783	0,162	0,484
	EU	0,055	0,118	0,037	0,084	0,000	0,184	0,039	0,111
	Belg	0,180	0,273	0,935	0,661	0,147	0,034	0,799	0,405
Gezinstype	Alleenstaand	0,196	0,314	0,833	0,440	0,213	0,325	0,591	0,417
	Koppel	0,804	0,458	0,167	0,415	0,787	0,500	0,241	0,507
	Andere	0,000	0,228	0,000	0,146	0,000	0,175	0,168	0,076
Aantal kinderen	1	0,168	0,182	0,211	0,213	0,082	0,125	0,238	0,245
	2	0,257	0,291	0,284	0,597	0,442	0,314	0,280	0,462
	> 2	0,575	0,527	0,505	0,190	0,476	0,562	0,481	0,293
Leeftijd kind	[0-3]	0,205	0,201	0,161	0,109	0,174	0,218	0,196	0,102
	[4-6]	0,245	0,193	0,143	0,166	0,156	0,203	0,137	0,269
	[7-12]	0,387	0,338	0,379	0,304	0,444	0,374	0,361	0,430
	[13-17]	0,163	0,268	0,317	0,421	0,225	0,205	0,307	0,199
Woonsituatie	Koop_gn afbetaling	0,000	0,035	0,033	0,053	0,073	0,000	0,075	0,015
	Koop_ afbetaling	0,128	0,096	0,133	0,652	0,053	0,105	0,107	0,369
	Huur_privé	0,607	0,647	0,423	0,217	0,874	0,719	0,491	0,391
	Huur_sociaal	0,264	0,222	0,412	0,077	0,000	0,175	0,326	0,225
Gemiddelde werkintensiteit		0,686	0,097	0,055	0,851	0,752	0,079	0,104	0,763

Bron: EU-SILC, eigen berekening.

7. **WAT BETEKENT EEN RISICO OP MONETAIRE ARMOEDE OF FINANCIËLE KWETSBAARHEID NAAR LEVENSTANDAARD WAAR KINDEREN IN OPGROEIEN?**

Om na te gaan wat financiële armoede en financiële kwetsbaarheid voor kinderen betekent inzake deprivatie, gaan we in dit laatste deel dieper in op de afzonderlijke deprivatie-items waarop de indicatoren MSD en EMSD zijn opgebouwd. Grafiek 5 geeft duidelijk een kloof aan in de manier waarop kinderen in armoede, maar ook kinderen in een financiële kwetsbaarheid opgroeien.

GRAFIEK 5: MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE-INDICATOREN KINDEREN, NAAR FINANCIËLE GEZINSSITUATIE

Bron: EU-SILC, eigen berekening.

Concreet betekent opgroeien in armoede of in financiële kwetsbaarheid voor meer dan de helft van de kinderen dat ouders geen onverwachte financiële uitgave kunnen doen of zich geen jaarlijkse vakantie kunnen veroorloven. Geen onverwachte financiële uitgave kunnen doen of effectief betalingsachterstand hebben, kan stress met zich meebrengen en dus op verschillende manieren nefast zijn voor de ontwikkeling van kinderen. Bovendien zien we dat huisvesting duidelijk meer problematisch is voor kinderen die opgroeien in armoede of in financiële kwetsbaarheid. Zij hebben het bijvoorbeeld moeilijker om beschadigde meubels te vervangen of om de woning degelijk te verwarmen. Deze kinderen zijn minder mobiel en hun voedingspatroon is minder gevarieerd. Met andere woorden, kinderen die opgroeien in inkomensarmoede en financiële kwetsbaarheid kennen op verschillende levensdomeinen duidelijk een achterstand die hen kwetsbaar maakt in de ruime betekenis. Zij groeien op in een context die beperktere kansen biedt op eenzelfde ontwikkeling in vergelijking met kinderen die opgroeien in een gezin dat over meer financiële draagkracht beschikt.

8. **CONCLUSIE, BELEIDSDISCUSSIE EN PISTES VOOR VERDER ONDERZOEK**

Een van de belangrijke sociale uitdagingen voor België is dat relatief veel kinderen opgroeien in armoede, zeker bij ouders met een zwakkere sociaaleconomische achtergrond (SPC, 2022). Hoewel we de voorbije jaren een beperkte daling zien van het risico op armoede en sociale uitsluiting, blijft ongeveer een half miljoen

kinderen in België opgroeien in een dergelijke kwetsbare situatie, dat is één op de vijf kinderen. Binnen de Europese sociale doelstelling voor 2030 zouden er in België minstens 93.000 minder kinderen (van 0 tot 18 jaar) met een risico op armoede en sociale uitsluiting moeten zijn. Om dit doel te bereiken worden in essentie drie beleidsstrategieën naar voor geschoven vanuit Europa. Een eerste strategie is de inkomens van ouders te ondersteunen door toegang tot werk en een sterke sociale bescherming, inclusief directe inkomensondersteuning. Een tweede strategie bestaat erin om ongelijkheden tussen kinderen te verminderen door te zorgen voor toegang tot hoogwaardige en betaalbare kinderopvang, onderwijs en andere diensten. Een derde strategie zet in op het recht van kinderen op maatschappelijke integratie, zoals toegang tot sport of culturele activiteiten.

In deze paper hanteren we een brede invalshoek en analyseren we de kwetsbaarheid van kinderen aan de hand van verschillende indicatoren. Door het opstellen van een profielschets en het ontwikkelen van een typologie, kan een meer doelgericht beleid worden ontwikkeld in de strijd tegen kinderarmoede in de brede zin. Anders dan louter de focus op het monetaire risico op armoede bij kinderen, focussen we in deze paper op kwetsbaarheid van kinderen, en wel in een dubbele betekenis. Ten eerste wijzen bijvoorbeeld indicatoren van (ernstige) materiële en sociale deprivatie op het risico op een onvoldragen ontwikkeling van kinderen. Ten tweede geeft, bij plotse inkomensschokken (zoals bij een pandemie of een energiecrisis), de financiële kwetsbaarheid van het gezin beter het risico weer dan puur de focus op kinderen die nu al opgroeien in een gezin met onvoldoende financiële middelen om boven de armoededrempel te komen.

Een eerste les die we kunnen trekken is dat kwetsbare kinderen in België bijzonder vaak opgroeien in een gezin met een lage werkintensiteit. Een grote groep van de kinderen die in armoede, financiële kwetsbaarheid of (E)MSD opgroeien kunnen worden *getarget* op basis van de werkintensiteit van de ouders en/of op basis van de woonsituatie. Een meerderheid van de kwetsbare kinderen groeit namelijk op in een huurwoning, zeker wanneer het gaat over alleenstaande ouders. Bovendien bevestigen we voorgaand onderzoek dat sterke regionale verschillen weergeeft (Guio en Vandenbroucke, 2019; Guio et al., 2014).

Uit de latente klasse analyse leren we, onafhankelijk van de gebruikte indicator, dat de gezinskenmerken van kinderen die opgroeien in een gezin met een lage werkintensiteit verschillen tussen de regio's. In Brussel gaat dit over koppels met minstens één ouder met een niet-EU-achtergrond. In Wallonië of in Vlaanderen gaat dit eerder over alleenstaande Belgische ouders. Dit vraagt dus om een andere focus. Een beleid dat focust op inkomensondersteuning voor niet-werkende alleenstaande ouders die huren, lijkt dus aangewezen in Vlaanderen en Wallonië, terwijl in Brussel de uitdaging meer ligt bij koppels met een niet-EU-migratieachtergrond.

Een derde les is dat een relatief beperkte extra inkomensondersteuning een significante impact heeft op de armoedecijfers bij gezinnen met kinderen. De helft van de gezinnen met kinderen die opgroeien in monetaire armoede zouden met € 200 per maand meer boven de armoederisicodrempel uitkomen. Bij één op de drie van deze gezinnen is de werkintensiteit 0,5 of meer. Toekomstig onderzoek zou meer in detail kunnen kijken

naar de inkomensbronnen van het gezin. Wanneer we weten dat een grote groep ouders gebaat zou zijn met € 200 extra, wordt de relevante beleidsvraag op welke manier bijkomende inkomensondersteuning het best kan worden verzekerd voor deze gezinnen. Daarom zou hun arbeidsmarktprofiel ook meer in kaart moeten worden gebracht. Een beperktere werkintensiteit van ouders kan verschillende oorzaken hebben, zijn het alleenstaande ouders die niet voltijds werken of die door contracten van bepaalde duur geen heel jaar kunnen werken? Of, gaat het over inactieve gezinsleden wanneer er meerdere volwassenen in het gezin zijn? Doen zij beroep op de sociale zekerheid? Zo ja, op welke uitkeringen hebben zij dan recht?

Een vierde les is dat er duidelijk een overlap bestaat tussen kinderen die opgroeien in monetaire armoede of een financiële kwetsbare situatie en de feitelijke deprivatie die ze ervaren. Opvallend is vooral dat onverwachte uitgaven heel moeilijk zijn. Ook kunnen de ouders van meer dan de helft van de kinderen die in armoede of financiële kwetsbaarheid opgroeien zich geen jaarlijkse vakantie veroorloven. Kinderen die opgroeien in een gezin in financiële moeilijkheden, participeren duidelijk ook minder aan sociale activiteiten en hebben minder toegang tot bepaalde goederen/diensten die we als normaal beschouwen in onze samenleving, zoals vrijetijdsactiviteiten.

Welke beleidsconclusies kunnen we hier nu uit destilleren? Dit hangt af van de doelstelling en in welke strategie we ons inschrijven. De eerste strategie focust op het gezinsinkomen. De tweede beleidsstrategie focust op diensten die ondersteuning bieden in de ontwikkeling van kinderen en tegelijk ouders tijd geven om te werken. Om financiële kwetsbaarheid te verminderen en dus de levensstandaard van kinderen te verbeteren is het nodig dat de ouders zelf geen armoede ervaren. Dit kan door een ondersteunend activeringsbeleid en door directe inkomensondersteuning.

Een beleid dat focust op de werkintensiteit moet goed begrepen worden. Afhankelijk van de gebruikte indicator hebben veel kwetsbare kinderen ouders die overwegend rondkomen van werk maar door een combinatie van minder uren werk, lage lonen en gezinslasten schieten de inkomsten tekort. Voor deze gezinnen is er duidelijk een nood aan bijkomende inkomensondersteuning. Dit kan via de verhoging van de werkintensiteit (wat niet altijd mogelijk zal zijn) en hogere (netto)lonen, maar ook via combinatie van lonen en vervangingsinkomens of via inkomensondersteuning zoals kinderbijslag. Wanneer geopteerd zou worden voor het verhogen van uitkeringen, dient voldoende aandacht te blijven gaan naar bijkomende werkloosheidsvallen. Op dit moment weten we bijvoorbeeld weinig over het arbeidsmarktprofiel van gezinnen die een sociale toeslag krijgen in het Vlaams groeipakket. Dit zou verder onderzocht moeten worden door het ontsluiten van administratieve gegevens.

Bij het uitstippelen van het beleid lijkt een bijzondere focus op alleenstaande ouders aangewezen. Zowat 32% van de financieel kwetsbare en 43% van de ernstig materieel en sociaal gedepriveerde kinderen groeit op in dergelijk gezin. Uit voorgaand onderzoek weten we dat bijvoorbeeld een hoger gebruik van formele kinderopvang samenhangt met meer mogelijkheden om actief te zijn op de arbeidsmarkt en bijgevolg met een lager armoederisico. Tegelijk heeft de combinatie van loon en uitkeringen vooral voor alleenstaande ouders een sterk armoede reducerend effect, zeker wanneer ze niet voltijds werken. Voor deze groep zien we het armoederisico halveren wanneer we bovenop

het loon rekening houden met sociale uitkeringen (Horemans en Marx, 2018). Voor veel alleenstaande ouders is een voltijdse stabiele baan onvoldoende om het gezin uit de armoede te houden als het loon te laag is. De tijdsdruk in het combineren van werk en zorg maakt het zonder ondersteuning specifiek voor alleenstaande ouders vaak moeilijker, zeker wanneer kinderopvang niet noodzakelijk voltijds en/of flexibel beschikbaar is (Van Lancker en Horemans, 2018), maar ook hebben alleenstaande ouders vaker een laag loon en werken ze minder vaak in stabiele voltijdse contracten. Dus lijkt een dubbele strategie aangewezen, namelijk het ondersteunen van de gezin-werkcombinatie, alsook het direct ondersteunen van het inkomen

Het verhogen van vervangingsinkomens en/of combinaties van vervangingsinkomens met loon faciliteren, biedt de ouders van kwetsbare kinderen bescherming vanuit de eerste strategie. Welke vervangingsinkomens hierbij prioritair relevant zijn, maakte geen deel uit van de analyse in deze paper, maar kan verdere inzichten bieden om de kwetsbaarheid bij kinderen te verminderen. Inzicht in het totale inkomenspakket van de gezinnen, ook de werkende ouders, kan beleidsmakers verder aanwijzen waar aanpassingen het meest wenselijk zijn. Ofwel kan hier worden ingezet op meer doelgerichte kinderbijslag of huurpremies. Ofwel kan hier worden ingezet op het verbeteren van systemen van deeltijdse activering in de verschillende takken van de sociale zekerheid.

De kinderbijslag kan een effectief instrument zijn om de ouders van kwetsbare kinderen te ondersteunen, ook en misschien zelfs in het bijzonder voor werkende ouders met een beperkt inkomen. Daarvoor is het wel essentieel om verder te bekijken in welke mate op dit moment de sociale toeslagencorrect, tijdig en daadwerkelijk terecht komen bij werkende ouders met een laag inkomen. Idealiter gebeurt dit op basis van administratieve data.

Bij het volgen van een inkomensondersteuningsstrategie en/of een activeringsstrategie is het een voorwaarde dat ouders op de radar staan van de overheid. Dit is echter voor veel vrouwen (en dus ook moeders) met een migratieachtergrond vaak een probleem. Voor Brussel vormt dit dus een bijzonder aandachtspunt. Wanneer men geen uitkering ontvangt, is een meer *outreachinge* aanpak nodig. Daarom is de derde strategie zeker relevant waarbij prioritair wordt ingezet op maatschappelijke integratie van kwetsbare kinderen. Wanneer middelen gericht zijn op het ondersteunen van sociale integratie, resoneert dit mogelijks in grote effecten op individuele situaties. Bovendien biedt het ouders ademruimte en kan dit contact gebruikt worden om ouders te bereiken die van de radar vallen bij activering en inkomensondersteuning. Tegelijk weten we dat *outreaching* beleid vaak gestoeld is op tijdelijke projectmiddelen. Een meer systematisch onderzoek naar ouders die niet actief zijn en die geen uitkering ontvangen zou kunnen bijdragen tot een meer structureel beleid. Regionale diensten voor arbeidsbemiddeling en/of OCMW's zouden via datakoppelingen deze mensen bijvoorbeeld kunnen aanschrijven om aan te geven welke rechten of dienstverlening nog niet werd uitgeput.

9. BIBLIOGRAFIE

Ajzenstadt, M. en Gal, J., *Children, gender and families in Mediterranean welfare states*. Nederland, Springer, 2010. <https://doi.org/10.1007/978-90-481-8842-0>

Decancq, K. et al., *The evolution of poverty in the European Union: concepts, measurement and data* In: Cantillon, B. en Vandenbroucke, F., *Reconciling work and poverty reduction: how successful are European welfare states?*, Oxford, Oxford University Press, 60-93, 2014.

Dunbar, G., Lewbel, A. en Pendakur, K., *Children's Resources in Collective Households: Identification, Estimation and an Application to Child Poverty in Malawi*, Boston College: Boston College Department of Economics, 62 p., 2012.

Cantillon, B. en Buysse, L., *De staat van de Welvaartsstaat*, Acco, Leuven, 2016.

Cooper, K. en Stewart, K., *Does money affect children's outcomes? A systematic review*. York: JosephRowntree Foundation, 2013.

Cooper, K., Stewart, K., *Does Household Income Affect children's Outcomes? A Systematic Review of the Evidence*. *Child Indicators Research* 2021 ,1005-981 ,14. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09782-0>

Council Decision of 22 July 1975 concerning a programme of pilot schemes and studies to combat poverty, 1975.

EIGE, *Armoede en gender gedurende de levensloop*, 2017. file:///C:/Users/Hbaats/Downloads/ti_pubpdf_mh0616074nln_pdfweb_20171204165148.pdf

Gallopin, G. C., *Linkages between vulnerability, resilience, and adaptive capacity*, *Global Environmental Change*, 16, 293-303, 2006.

Geerts, A., Dierckx, D. en Vandevooort, L. (z.d). *Elk kind telt*. https://armoede.vlaanderen.be/sites/default/files/media/documenten/ieder_kind_telt.pdf

Gordon, D. en Nandy, S., 'Measuring Child Poverty and Deprivation', pp. 57-102 in Minujin, A. en Nandy, S. (eds) *Global Child Poverty and Well-being*. Bristol: Policy Press, 2012.

Guio, AC., Gordon, D., Marlier, E. et al., *Towards an EU measure of child deprivation*. *Child Indicators Research*, 11, 835-860, 2018. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9491-6>

Guio, A.-C., Vandenbroucke, F. en Vinck, J., *Kinderarmoede hoger op de politieke agenda plaatsen: Enkele cijfers om beter te begrijpen wat er op het spel staat*. In Lahaye, W., Pannecoucke, I., Van Rossem, R. en Vrancken, J. (red.), *Armoede in België. Jaarboek 2015*. Gent, Academia Press, 2015.

Haffner, M., Dol, K. en Heylen, K., Armoederisico na woonuitgaven. Verkenning van de mogelijkheden, met het oog op het bepalen van de positie van Vlaanderen in de Europese Unie. Leuven: Steunpunt Wonen, 2013. file:///C:/Users/Hbaats/Downloads/R1538_wp6-armoederisico-na-woonuitgaven.pdf

Horemans, J. Kuypers, S., Marchal, S. en Marx, I., *De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen*. COVIVAT Beleidsnota 4 juni 2020, 2020.

Horemans, J. en Marx, I., *Doesn't anyone else care? Poverty among working single parents in Europe*. In: Nieuwenhuis, R. en Maldonado, L. C. (Eds.). *The Triple Bind of Single-Parent Families*, Bristol, Policy Press, 2018.

Hoff, S., Armoede onder kinderen – een probleemschets. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, 2017. https://repository.scp.nl/bitstream/handle/publications/419/Armoede%20onder%20kinderen_ een%20probleemschets.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Main, G. en Bradshaw, J., Child poverty in the UK: Measures, prevalence and intra-household sharing, *Critical Social Policy*, 36(1): 1-24, 2016,

Naudé, W., Santos-Pauline, A. U. en McGillivray, M., Measuring Vulnerability : An Overview and Introduction, *Oxford Development Studies*, 37 (3), 183-191, 2009.

Nolan, B. en Whelan, C.T., Using Non-monetary deprivation indicators to analyze poverty and social exclusion: lessons from Europe?, *Journal of Policy Analysis and Management*, 29(2): 305-25, 2010. doi: 10.1002/pam.20493

OECD, Changing the Odds for Vulnerable Children: Building opportunities and resilience, OECD Publishing, Parijs, 2019, <https://doi.org/10.1787/a2e8796c-en>.

POD Maatschappelijke Integratie, Belgisch nationaal actieplan voor de Europese Kindgarantie 2022-2030, 2022.

Schinnerl, M. en Greiling, D., Local Civil Regimes for Combating Child Poverty: Insights from the Austrian and Belgian Corporatist Welfare States. *CIRIEC*, 2020. <https://www.ciriec.uliege.be/wp-content/uploads/2020/08/WP2020-10.pdf>

Statbel, SILC definities, Materiële en sociale deprivatie (MSD) en Ernstige materiële en sociale deprivatie (SMSD) berekend voor kinderen, 2023a. SILC definities | Statbel (fgov.be)

Statbel, Technische nota – hervorming SILC 2019, 2023b. Statbel, 12 maart 2020

Tárki, Child well-being in the European Union: Better monitoring instruments for better policies. Boedapest, KIM-TÁRKI, 2011.

Townsend, P., Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household Resources and Standards of Living. Middlesex: Penguin Books, 1.216 p., 1979.

Unicef, *The state of the world's children 2005*, The United Nations Children's Fund, Unicef, New York, 2005.

United Nations, *Sustainable Development Goals Report*, 2022.

Van Lancker, W., *Waarom een focus op kinderarmoede contraproductief kan zijn. Samenleving & Politiek*, 21(10), 19-23, 2014.

Vlaamse Regering, *Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2020-2024*, 2022. https://armoede.vlaanderen.be/sites/default/files/media/Vlaams_actieplan_armoedebestrijding_2020_2024.pdf

Vranken, J., Lahaye, W., Geerts, A. en Coppée, C., *Armoede in België, jaarboek 2012. Centrum Oases; Sociale Inzichten nr. 20*. Leuven, Acco, 2012.

BIJLAGE 1.**BELEIDSMAAATREGEL IN HET KADER VAN DE STRIJD TEGEN KINDERARMOEDE**

Sinds 2014 worden er door de POD Maatschappelijke integratie op het federale niveau projecten opgestart om via lokale overlegplatformen (verborgen) armoede sneller op te sporen en te bestrijden, om het welzijn van kinderen te bevorderen en om families uit de cirkel van generatiearmoede te breken. Daarnaast probeert men ook via het project “MIRIAM” in te zetten tegen kinderarmoede door alleenstaande moeders te empoweren, realisatie van sociale rechten en in te zetten op huisvesting, kinderopvang, activering, vorming en werk.

Het Vlaamse armoedebestrijdingsplan (Vlaamse Regering, 2020) hanteert een brede notie als het gaat om kinderarmoede en legt de nadruk op de preventie ervan, zo verwijst het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding bijvoorbeeld naar een maximale toegang tot basisvoorzieningen voor kinderen. Ook actualiseerde de Vlaamse regering het Horizontaal Integratie- en Gelijke Kansenbeleidsplan 2020-2024. Dit is een doelgericht actieplan waarbij als doelstelling de volwaardige en evenredige participatie aan de samenleving voorop staat. Hierbij wordt voornamelijk ingezet op het versterken van kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties via een inclusieve benadering. Het Vlaams Jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024 richt zich tot alle kinderen en jongeren en schuift vijf prioritaire thema's die aansluiten op de leefwereld van kinderen en jongeren naar voren. Deze zijn (1) Welbevinden en positieve identiteitsontwikkeling; (2) Gezonde en leefbare buurten; (3) Engagement door vrijwillige inzet; (4) Vrijtijdsbesteding voor allen en (5) Mediawijsheid.

Op 25 november 2021 heeft de Waalse regering een nieuw plan voor armoedebestrijding aangenomen met een transversaal luik en drie prioritaire actieterrains: toegang tot socioprofessionele integratie voor iedereen, toegang tot huisvesting voor iedereen en toegang tot welzijn voor iedereen. Op lokaal niveau heeft het Plan voor Sociale Cohesie 2020-2025, dat wordt uitgevoerd in 204 Waalse gemeenten, twee doelstellingen: de armoede en de ongelijkheid verminderen door de daadwerkelijke toegang van iedereen tot de grondrechten te bevorderen, en bijdragen tot de opbouw van een solidaire samenleving waar iedereen zich medeverantwoordelijk voelt voor het welzijn van allen. Wat het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind betreft, heeft het Waals Gewest een Actieplan inzake de rechten van het kind 2020-2024 opgestart. De 54 geplande maatregelen zouden een antwoord moeten vormen op de aanbevelingen van het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties. Tenslotte zal het Waalse herstelplan, dat in oktober 2021 is goedgekeurd, een groot deel van zijn middelen aanwenden om het sociale beleid in Wallonië te versterken en de kwaliteit te verbeteren van de structuren, gaande van opleidingscentra tot sociale woningen en kinderopvang.

De situatie voor Brussel is ingewikkeld omdat de Vlaamse Gemeenschap een multi-actieplan tegen kinderarmoede heeft aangenomen voor 2016 tot 2020, terwijl de Franse Gemeenschapscommissie meer nadruk legde op het verhogen van het aantal geïnstitutionaliseerde kinderopvang en het verbeteren van de toegankelijkheid voor kwetsbare gezinnen (Schepers en Nicaise, 2017). Desalniettemin heeft het Brussels Hoofdstedelijke Gewest inzake het gebied huisvesting, onder andere 2 plannen uitgevoerd. Een daarvan is het “noodhuisvestingsplan”, dat meer gezinnen (en meer

kinderen) in staat zal stellen om in fatsoenlijke omstandigheden te worden gehuisvest en te ontsnappen aan situaties van bestaansonzekerheid. Ten tweede is er het “Brussels plan voor steun aan eenoudergezinnen”, waarvan de maatregelen zullen bijdragen tot de bestrijding van kinderarmoede (POD Maatschappelijke Integratie, 2022).

INHOUDSTAFEL

THEMA ANALYSE SOCIALE INDICATOREN 2022 HET KWETSBARE KIND

1.	INLEIDING	391
2.	LITERATUUROVERZICHT: KWETSBAARHEID & KINDERARMOEDE	393
2.1.	KINDERARMOEDE ALS BELEIDSVRAAGSTUK	393
2.2.	KINDERARMOEDE ALS EMPIRISCH VRAAGSTUK	395
3.	DATA & VARIABLEN	397
4.	BASISCIJFERS: OPVOLGING VAN KINDERARMOEDE BINNEN EEN EUROPESE CONTEXT	399
5.	MONETAIRE ARMOEDE & IN FINANCIËLE KWETSBAARHEID	402
5.1.	PROFIELKENMERKEN VAN KINDEREN IN MONETAIRE ARMOEDE & FINANCIËLE KWETSBAARHEID	402
5.2.	NAAR EEN TYPOLOGIE VAN KINDEREN IN MONETAIRE ARMOEDE & FINANCIËLE KWETSBAARHEID	404
5.3.	HOEVEEL IS NODIG OM KINDEREN IN MONETAIRE ARMOEDE UIT ARMOEDE TE HALEN?	407
6.	HET PROFIEL VAN KINDEREN DIE OPGROEIEN IN EEN GEZIN MET EEN RISICO OP ERNSTIGE MATERIËLE & SOCIALE DEPRIVATIE	409
6.1.	PROFIELKENMERKEN VAN KINDEREN IN (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE	409
6.2.	NAAR EEN TYPOLOGIE VAN KINDEREN IN (ERNSTIGE) MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE	411
7.	WAT BETEKENT EEN RISICO OP MONETAIRE ARMOEDE OF FINANCIËLE KWETSBAARHEID NAAR LEVENSTANDAARD WAAR KINDEREN IN OPGROEIEN?	414
8.	CONCLUSIE, BELEIDSDISCUSSIE EN PISTES VOOR VERDER ONDERZOEK	414
9.	BIBLIOGRAFIE	418
	BIJLAGE 1. BELEIDSMATREGEEL IN HET KADER VAN DE STRIJD TEGEN ARMOEDE	421